

ELEGANCJA I CZAR MEBLI GIĘTYCH

TEKST I ZDJĘCIA: EMILIA ŚWIDER

O tym, że meble z drewna giętego to istny klejnot, który już przeszło 160 lat nic nie traci ze swego blasku, przekona nas nowa wystawa w Budyńku Historycznym Muzeum Těšínska w Czeskim Cieszynie. Ilona Pavelková, historyczka i kuratorka oryginalnej ekspozycji, nazwała ją *Elegancja drewna giętego*, bowiem meble wykonane z tego surowca mają swój urok i niejednego zachwycają swoją doskonałością, prostotą, elegancją i funkcjonalnością.

Z NIEMIEC PRZEZ WIEDZĘ NA MORAWY

Wernisaż wystawy przyciągnął w ostatni wtorek kwietnia liczne grono sympatyków oryginalnych mebli. Kuratorka Ilona Pavelková zapoznała obecnych z historią technologii gięcia drewna zapoczątkowaną w wieku XIX przez Michaela Thoneta, rodaka z nadreńskiego Boppardu, wynalazcę unikalnej metody. – *Stolarz i projektant*

mebli Michael Thonet doprowadził swój innowacyjny pomysł polegający na opracowaniu metody gięcia drewna bukowego do doskonałości i zapoczątkował produkcję krzesel giętych na skalę przemysłową. Tym samym rozpoczął rewolucję w produkcji mebli. Z rodzinnych Niemiec przeniósł się do Wiednia angażując w działalność produkcyjną swoich synów, którym kilka lat później przekazał firmę. Wkrótce osiadł na Mora-

◀ Luksusowe krzesło z drewna palisandrowego z elementami mosiądzu, ze zbiorów TON, s.a.

wach i tu od 50. lat XIX wieku otwierali nowe fabryki, pierwszą w Koryczanach, a niebawem w miejscowości Bystrzyca pod Hostynem drugą, będącą w tym czasie największym zakładem mebli giętych w Europie, która eksportowała swoje wyroby na cały świat. W czasie swojej działalności fabryka przechodziła okresy prosperity i stagnacji, ale kultowe meble gięte wzorowane na tradycyjnej technologii produkowane są tu nieprzerwanie aż do dziś i cieszą się uznaniem w świecie – mówi kuratorka wystawy.

THONETKI NIE TYLKO DO KAWIARNI I TEATRÓW

Firma meblarska w Bystrzyce pod Hostynem w 1953 roku zmieniła nazwę na TON, co jest skrótem słów *Továrna na ohýbaný nábytek*, czyli Fabryka Mebli Giętych, i dziś funkcjonuje jako spółka akcyjna. Kontynuatorzy dzieła Michaela Thoneta założyli fabryki mebli giętych w kilku innych krajach w całej Europie. Więcej na temat historii słynnych mebli nazywanych *thonetkami* dowiedzieć się można z informacji zamieszczonych na panelach, bowiem prezentowanym eksponatom towarzyszy bogaty materiał dokumentacyjny i ikonograficzny. Na zdjęciach obejrzeć można również wnętrza znanych cieszyńskich restauracji oraz hoteli czy krzesła z Domu Robotniczego w Stonawie albo stare siedzenia z jabłonkowskiego kina. Ilona Pavelková dodaje, że popularne meble gięte służące do siedzenia przeznaczone były początkowo przede wszystkim do kawiarni, restauracji, teatrów, różnego rodzaju sal, biur, a dopiero pod koniec XIX wieku znalazły zastosowanie we wnętrzach mieszkalnych.

Thonetki w kawiarni Avion

MEBLE GIĘTE POWSTAJĄ RÓWNIEŻ NAD OLZĄ

Kiedy w roku 1869 firma Thoneta straciła wyłączność na produkcję mebli giętych, w wielu miastach na terenie obecnych Czech, Austrii i Polski zaczęły powstawać zakłady konkurencyjne, wśród nich w dzisiejszych Czechach są to Jacob & Josef Kohn we Wsecinie, L. A. Bernkop we Frenstacie pod Radhoszczem, D. G. Fischel Söhne albo Mundus. Meble gięte produkowano również nad Olzą, bowiem wsecińska spółka Jacob & Josef Kohn otworzyła w roku 1871 swoją filię w Cieszynie, w miejscu dzisiejszego czeskokocieszyńskiego dworca autobusowego na placu u zbiegu ulic Frydeckiej i Jabłonkowskiej. Tu mieściły się hale fabryczne, w których powstawały meble produkowane techniką gięcia drewna.

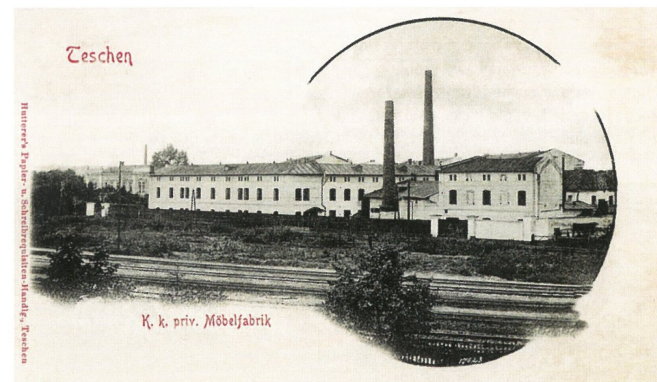
Fabryka ta była największym zakładem przemysłowym Cieszyna przed I wojną światową. W roku 1881 cieszyński zakład zatrudniał 659 mężczyzn, 693 kobiet i 460 dzieci. Należy dodać, że oprócz licznych hal produkcyjnych do fabryki należały też inne obiekty, na przykład remiza strażacka, stajnie, magazyny czy budynki do zakwaterowania pracowników. Co ciekawe, później stopniowo powstawały i zanikały filie cieszyńskiej firmy braci Kohnów w Dobrej, Wysznym Lhotach, Jabłonkowie, Skoczowie, Żukowie czy Bystrzyce nad Olzą.

– *Asortyment zakładu Jacob & Josef Kohn w pierwszych dwadziestu latach w zasadzie nie różnił się od wyrobów thonetowskich. Kohnowie produkowali meble do siedzenia, głównie krzesła, fotele i bujaki, wieszaki stojące i wieszaki na ścianę, stoliki, stoły, łóżka. Ich oferta obejmowała również projekty kompletnego wyposażenia hoteli, kawiarni lub domów prywatnych. Później zaczęli koncentrować się na produkcji mebli salonowych, oczywiście bardziej luksusowych. W odróżnieniu od firmy Thonet w fabryce braci Kohnów nie robiono projektów własnych wyrobów, a rozpracowywano już istniejące. Pod koniec wieku XIX kierownictwo firmy zmieniło siedzibę w Wsecinie na Wiedeń, gdzie Kohnowie nawiązali współpracę z tamtejszymi architektami i wtedy już według ich projektów wykonywali swoje wyroby – mówi autorka wystawy.*

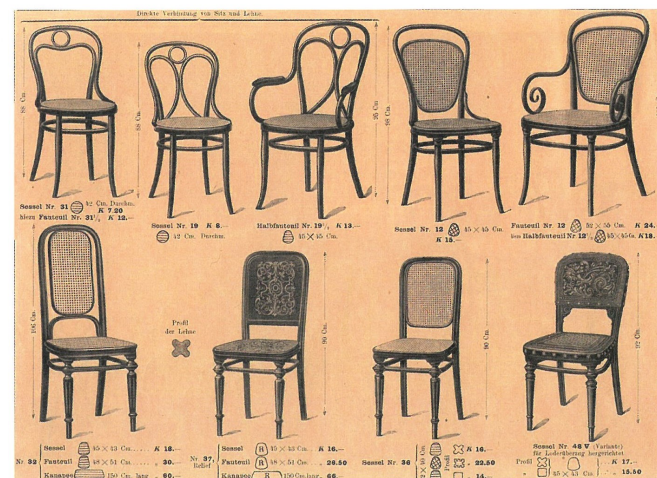
Dodaje, że produkcję mebli w czeskokocieszyńskim zakładzie zakończono około roku 1924, chociaż niektóre źródła archiwalne podają rok 1931. Ostatni z czeskokocieszyńskich budynków, w których produkowano

Budowa nowych obiektów fabryki Kohnów w Cieszynie około 1900 r., zbiory pryw. H. Wawreczki

Kompleks fabryki Kohnów w Cieszynie, 1901 r., zbiory pryw. H. Wawreczki

Wzory produktów w katalogu firmy Gebrüder Thonet (1903), zbiory TON, s.a.

meble gięte został wyburzony w 2014 roku. Jeszcze dziś liczni mogą go kojarzyć z tak zwaną *Oseva*, czyli magazynem nasion siewnych, który przez jakiś czas tam się mieścił.

FUZJE FIRM MEBLOWYCH

Wydarzeniem w branży meblarskiej było założenie w Wiedniu w roku 1906 spółki Mundus łączącej kilka firm produkujących meble gięte, wśród nich również cieszyńską. Później został Mundus partnerem Thonetów i Kohnów. W roku 1917 firma Kohnów połączyła się z bliźniaczą firmą Mundus tworząc nową spółkę akcyjną o nazwie Mundus-Kohn, której główną siedzibą był Wiedeń, a od 1919 r. Cieszyn. Nieco później, w roku 1925, nastąpiła fuzja firm, Mundus – Kohn i Thonet, które utworzyły spółkę Towarzystwo Thonet-Mundus, a do wybuchu II wojny światowej stał na jej czele Leopold Pilzer, założyciel marki Mundus.

Zestaw wypoczynkowy Josefa Hoffmanna z początku XX wieku, zbiory Muzeum Těšinska

Papierowa etykieta firmy J. & J. Kohn z 1884 r., zbiory MŚC

WIERNI TRADYCJI ZAŁOŻYCIELA

W niejednym domu można jeszcze znaleźć krzesła i inne meble wyprodukowane w przedsiębiorstwie Jacob & Josef Kohn czy innych firmach. Meble te nie zestarzały się i nadal zachwycają jakością wzornictwa i wykonania. Ich dzieje są bardzo ciekawe, a wystawa w czeskokocziyskim muzeum, którą oglądać można do 8 października, pozwoli nam prześledzić historię produkcji mebli giętych wykorzystujących patent Thoneta. Historia ta rozpoczęła się wprawdzie już w XIX stuleciu, jednak wzornictwo pięknych eleganckich mebli nadal znajduje odbicie we współczesnych wyrobach firm TON w Bystrzycy pod Hostynem oraz L. A. Bernkop we Frenszacie pod Radhoszczem, które pozostały wierne tradycji swoich założycieli.

Pomimo iż wystawa skupia się na meblach giętych powstających w firmach Thonet i Kohn na terenie Czech i Moraw, wspomnieć należy o tym, że technologia gięcia drewna wpisała się również w historię tego pięknego rzemiosła na terenach polskich. Spadkobiercą tradycji „kohnowskiej” jest po dziś dzień Fabryka Fameg w Radomsku, kontynuująca produkcję mebli giętych od roku 1881, równie długą tradycję ma Fabryka Mebli Giętych w Jasienicy. Podobne fabryki istniały też w innych miastach.

MEBLE, DOKUMENTY I MATERIAŁY IKONOGRAFICZNE

Na wystawie oglądać można blisko pięćdziesiąt różnych wyrobów, szczególnie firm Thonet oraz Jacob & Josef Kohn, pochodzących z końca XIX i pierwszej połowy XX wieku. Podstawą prezentowanego asortymentu są krzesła, kolejno krzesła biurowe, stoły, stoliki, fotele bujane, meble dla dzieci włącznie kotycki, piękne mebelki dla lalek i szereg innych. Pięknie prezentuje się stylowy zestaw wypoczynkowy Josefa Hoffmanna z początku XX wieku, który został wyprodukowany do wnętrza wiedeńskiego kabaretu Fledermaus (Nietoperz). Na uwagę zasługuje też luksusowe krzesło z drewna palisandrowego z elementami mosiądzu, które prezentowane było w 1851 roku na Światowej Wystawie w Londynie.

Poza kultowymi meblami na zwiedzających czekają materiały archiwalne przybliżające

Autorka wystawy Ilona Pavelková

Dyrektor muzeum Z. Ondřeka z autorką wystawy I. Pavelkovą i autorką aranżacji Š. Věberovą

początek podtrzymywanej do dziś tradycji rzemiosła mebli giętych, gdyż w archiwach zachowały się zdjęcia i stare katalogi. Ekspozycje pochodzą z zbiorów Muzeum Těšinska oraz zostały zapożyczone z kilku instytucji muzealnych, zakładowych i archiwalnych, a zdjęcia także ze zbiorów prywatnych Henryka Wawreczki.

SYMBOL MEBLI GIĘTYCH W AVIONIE

Z pięknem i elegancją mebli giętych spotkać możemy się również w stylowo urządzonej wnętrze czeskokocziyskiej kawiarni Avion. Krzesła i stoliki przypominają słynne *thonetki* z fabryki braci Kohnów. A są to krzesła nie byle jakie, bo oznakowane numerem katalogowym 14. Warto przypomnieć, że w roku 1859 Michael Thonet zaprojektował krzesło znane jako model nr 14, które wyprodukowane zostało po raz pierwszy w fabryce w Koryczanach na Morawach. To tak zwane krzesło wiedeńskich kawiarni, z którego Michael Thonet zastąpił najbardziej i projekt ten przedstawił na Światowej Wystawie w Paryżu w 1867 roku.

Model nr 14 uważany jest za symbol mebli giętych i w różnych odmianach produkowany jest po dziś dzień ciesząc się nadal powodzeniem. Ponoć, jak podają niektóre źródła, legendarna *czternastka* trafiła również do sal koncertowych świata czy do Gabinetu Owalnego Białego Domu.